

Uzgojite svoju brekinju - prirodni inzulin

Drvodelić, Damir

Source / Izvornik: **Gospodarski list, 2021, 50 - 51**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:108:175608>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Forestry and Wood Technology](#)

Uzgojite svoju brekinju – prirodni inzulin

Brekinja (narodni nazivi brekulja, breka, brek ili bokunja) je naša autohtona i vrijedna vrsta šumske voćkarice koja doprinosi biološkoj raznolikosti šuma. Poznata je po kvalitetnom i vrijednom drvu kao i po svojim ljekovitim svojstvima.

Brekinja (*Sorbus torminalis*) u kontinentalnoj Hrvatskoj obilnije dolazi na brežuljkastim terenima (150-400 m n. v.), na dubokim tlima u zajednici hrasta kitnjaka i običnog graba. Tako na Kalniku u ovoj zajednici dolazi i do 50 stabala brekinje po hektaru. Iako rijetko, brekinja dolazi i u zajednici hrasta lužnjaka i običnog graba u Slavoniji, na sušim terenima. Brekinja je brzorastuća vrsta koja maksimalnu visinu od 20-25 m i promjer od 50-70 cm doseže u starosti od 80-100 godina. Stabla brekinje koja ponekad dožive starost i od 200 godina, narastu i više od 30 m, te imaju prsni promjer od 1m.

Vrijedno drvo

Zbog ljepote lista uzgaja se u parkovima i vrtovima kao ukrasnica i kao živa ograda, a njeno drvo je jedno od najcjenjenijih. Tijekom 90-ih godina prošlog stoljeća, drvo brekinje imalo je najveću cijenu od svih europskih vrsta drveća. Nekada su stabla brekinje rasla i u park šumi Maksimir, no danas ih više nema. Kod nas ne postoji tradicijski pristup u uzgoju ove vrste dok je u nekim zemljama poput Njemačke njezino drvo vrlo vrijedno i postiže vrlo visoke cijene na tržištu. Drvo je homogeno, teško se cijepa, jako se uteže i raspucava, polira se dobro, teško se lijepi. Upotrebljava se kao stolarsko, kolarsko i tokarsko drvo. Budući se drvo

brekinje ne širi i ne sakuplja, upotrebljava se za izradu mjernih instrumenata, mjerila, lineala, trokuta, promjerki itd. Koristi se za dijelove strojeva, muzičke instrumente (flaute, klavirske tipke, orgulje, čembala i škotske gajde) te kao gorivo.

Upotreba plodova brekinje

Plodovi brekinje su jezgričavi, kruškasti ili široko jajasti, mesnati, po boji slični mušmulama. Mesnati dio ploda je slatko-kiselkast. Dozrijevaju u rujnu i listopadu, ostaju dugo na izbojcima. Prezreli plodovi, poslije mrazeva, postaju kašasti, slatki i ukusni. Jedu se u sirovom stanju ili se od njih proizvodi kompot, pekmez, marmelade slične šipku, alkoholna pića (rakija) i vrlo ukusan liker. Nezreli se plodovi koriste u narodnoj medicini. Rakija od brekinje (brekinjuša) je jedna od naj-

skupljih rakija na svijetu. U povijesti je brekinja bila hrana siromaha, a od osušenih plodova dobivalo se brašno.

U plodovima brekinje ima dosta šećera i organskih kiselina, a razmjerno malo vitamina C (oko 10 mg%). Jedu ih ptice (posebno drozdovi), srne, jeleni, lisice, kune, miševi, vjeverice i puhovi. Lišće brekinje u samom je vrhu najomiljenije prehrane srna i jelena. Plodovi brekinje kao šumskog voća jako se cijene u europskim zemljama dok su kod nas malo poznati. Kako plodovi sadrže dosta tanina koriste se kao lijek kod probavnih smetnji (protiv proljeva) od čega i potječe latinsko ime biljke, pogotovo kod djece te kao pomoć kod svih oblika grčeva želuca.

Kora za liječenje šećerne bolesti

Osim plodova ljekovita je i kora brekinje. Čaj od kore smatra se prirodnim inzulinom u liječenju šećerne bolesti.

Osim kod dijabetesa, brekinja se koristi i za regulaciju masnoća u krvi, uklanjanje pijeska iz bubrega i mokraćnih puteva, za

Plodovi brekinje

Za liječenje šećerne bolesti od mlade kore i podkorne mase priprema se čaj ovim redoslijedom po tjednima.

Prvi tjedan: 4 jušne žlice na 2 l hladne vode, ukuhati do 1 l čaja, piti 4 šalice dnevno.

Drugi tjedan: 3 jušne žlice na 1,5 l hladne vode, ukuhati na 0,75 l čaja, piti 3 šalice dnevno.

Treći tjedan: 2 jušne žlice na 1 l hladne vode, ukuhati do 0,5 l čaja, piti ujutro i navečer 30 min prije jela po jednu šalicu.

Četvrti tjedan: 1 jušna žlica na 0,5 l hladne vode, ukuhati do 0,25 l čaja, piti 30 min prije doručka.

Čaj od mlade kore brekinje liječi šećernu bolest

liječenje bolesti prostate, poboljšava vid, smanjuje prekomjernu tjelesnu težinu i čisti krv.

Kako uzgojiti brekinju?

Brekinju možemo uzgojiti iz sjemena i u tom slučaju nastalo potomstvo nema identične osobine majčinske biljke s koje samo sakupili sjeme. Drugi i puno rjeđi način uzgoja je autovegetativni, u kulturi tkiva „in vitro“ ili heterovegetativni (cijepljenje). Kod vegetativnih načina proizvodnje sadnica, nastalo potomstvo identično je majčinskoj biljci pa možemo reći kako je riječ o kloniranju biljaka. Brekinja se ne može razmnožiti niti jednim tipom reznica. Kod takvog načina razmnožavanja, neke reznice samo stvore kalusnu tvorbu dok ih većina propadne i ne uspije se stvoriti niti jedan korjenčić. Ovisno što nam je cilj proizvodnje, odlučit ćemo se za generativni ili vegetativni način uzgoja brekinje. Svakako da bi superiorna ili tzv. „plus“ stabla iz prirode trebala razmnožavati vegetativno i iz tako proizvedenih sadnica dobit će se deblo najveće kvalitete. Ako se brekinja uzgaja sjemenom, trebamo znati da ona ne rađa obilno svake

godine, već u prosjeku svake četiri. U prirodi sjeme obično preleži jednu godinu.

Sjeme brekinje

Sjeme je najbolje sakupljati u godini punog ili obilnog uroda jer je tada kvaliteta sjemena najbolja i može se čuvati u hladnim i suhim uvjetima do 7 godina. Prema današnjem iskustvu sjeme brekinje smrznuto na temperaturi od -21 °C zadržava klijavost 10 i više godina.

Plodove brekinje treba sakupljati dok mesnato usplođe ne postane mekano, a sjemenka smeđe boje. To je siguran indikator zrelosti sjemena. U tom razdoblju, velika je opasnost od napada ptica tako da treba obavljati stalni monitoring i na vrijeme sakupiti plodove. Puno vrsta ptica rado se hrani brekinjinim plodovima raznoseći tako sjeme na velike udaljenosti od majčinskog stabla. Sjeme se može sibirati s krošnja što je puno bolja metoda nego s tla jer sjemenke nakon otpadanja vrlo često napadaju glodavci, a i podložno je infekciji biljnim bolestima.

Brekinja je samooplodna vrsta ali je utvrđeno kako je kod stabala koja rastu izolirano od drugih težina sjemena mala. Što je sjeme veće težine, potrebno je kraće razdoblje za savladavanje njegove dormantnosti, mirovanja ili naknadnog dozrijevanja. Pod pojmom dormantnost sjemena podrazumijeva se pojava da vitalno i zdravo sjeme ako se nađe u povoljnim uvjetima sredine ne proklije već preleži određeno vrijeme. To je evolucijska prilagodba nekih vrsta da prežive i opstanu u nepovoljnom dijelu godine i savršeni mehanizam očuvanja neke vrste iz generacije u generaciju.

Postotak klijavost sjemena brekinje ovisi o vremenu vađenja sjemena iz mesnatog usplođa. Kod vađenja sjemena odmah nakon sakupljanja 15. listopada klijavost je iznosila 90 %, kod vađenja nakon dva tjedna klijavost je bila samo 52 %, a još dva

tjedna kasnije samo 18 %. Prosječan vitalitet ili životna sposobnost sjemena brekinje u Republici Hrvatskoj iznosi 83,5 %. Kod izoliranih stabala utvrđen je također jako visoki vitalitet sjemena (88,8 %). U literaturi se navodi zanimljiv način sjetve sjemena brekinje: kokošinjac se dobro očisti i živina se hrani jedan dan plodovima ove vrste, a zatim se sljedećeg dana gnojivo prikupi i rasije omaške po gredicama.

Sjemenjaci brekinje stari jednu ili dvije godine koriste se osim za potrebe pošumljavanja i umjetne obnove šuma i kao podloge za cijepljenje genotipova koje odlikuje veća krupnoća ploda. Na generativnu podlogu brekinje može se cijepiti oskorusa, bilo kopuliranjem ili okuliranjem. U Republici Hrvatskoj brekinja, kao i ostale vrste iz roda *Sorbus* L. nisu na sortnoj listi. Do sada se nije ništa radilo sa šumarske i voćarske znanosti i struke kako bi se određenim oplemenjivačkim mjerama dobio neki ukrasni kultivar ili voćna sorta brekinje.

Visoka cijena sadnica

U Hrvatskoj postoji mali broj rasadnika koji uzgajaju sadnice brekinje. Kako bi se dobila ekstra visoka cijena, neki rasadničari uzgajaju brekinju upravo u kontejnerima i jednogodišnju sadnicu prodaju po cijeni od 40 kn, što je u odnosu na ostale vrste šumskog drveća i do 10 puta veća cijena. Razlog visokoj cijeni sadnica brekinje kod nas leži u malim raspoloživim količinama, a visokoj potražnji. Posebno su privatni šumoposjednici jako zainteresirani za brekinju kod konverzija šuma. U Republici Austriji jednogodišnja sadnica brekinje može se nabaviti znatno jeftinije, po cijeni od oko 12 kuna. Sadnice brekinje isporučuju se iz rasadnika kao školovane sadnice ili presađenice starosti dvije (1+1), ili tri (1+2 ili 2+1) godine. U voćarstvu, brekinja se još ne uzgaja iako ima veliki potencijal budući da u Republici Hrvatskoj rastu stabla koja se odlikuju velikom krupnoćom ploda što je značajno svojstvo za uzgoj kao voćke.

Kod brekinje se posebno ističe njezina korisnost u gradovima jer dosta dobro podnosi sušu tijekom ljetnih mjeseci, zbog dubokog korijena nije čest slučaj konflikta korijena i infrastrukture, estetske osobine su posebno naglašene u jesen kada krošnja poprima posebno lijepu crvenkastu boju lišća, zatim tijekom proljeća u vrijeme cvatnje s bijelim cvjetovima koje vrlo rado posjećuju kukci koji je oprašuju, ali pridonose i boljem oprašivanju ostalih vrsta te u jesen kad obilno rodi i dolazi do isticanja prekrasnih smeđih plodova sakupljenih u višeće gronje. Iz navedenih razloga može se reći da je brekinja i vrsta drveća s brojnim poželjnim estetskim osobinama.

izv. prof. dr. sc. Damir Drvodelić